

24.02.2022

Geliş Tarihi
Submitted

19.05.2022

Kabul Tarihi
Accepted

Araştırma Makalesi
Research article

Laleş USLU AZARAK (lales.usluazarak@dicle.edu.tr. ORCID: 0000-0003-1429-4364)

Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

[https://doi.org/ 10.55044/meusbd.1078319](https://doi.org/10.55044/meusbd.1078319)

BİR GALAT ŞEFİNİN PORTRESİ IŞIĞINDA GALATLAR

Özet

MÖ 2000'de büyük kabileler halinde Güney Almanya'dan, Doğu Fransa ve Avusturya'ya kadar yayılan Keltler, Kuzey İtalya'daki Alpler'e, Pirene Dağları'yla Ren Irmağı arasında kalan bölgeye ve Belçika'ya yerleşmişlerdir. MÖ 280 yıllarında üç kol şeklinde Anadolu'ya geçmişlerdir. Anadolu'daki savaşlarda paralı asker olarak savaşan iri yapılı, güçlü ve kendilerine özgü savaş sanatları olan Galatlar, Attaloslarla savaşmış ve yenilmişlerdir. Galatlara karşı kazandığı zaferi taçlandıran ve barok tarzında yapılan Galat yontu grubu oldukça etkileyici ve anlamlıdır. Bu çalışmada bir Galat şefinin, karısını öldürdükten sonra intihar ettiğini gösteren yontusu ışığında Galatlar irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Galat, Pergamon, heykel, Galat Şefi.

GALATIANS IN CONSIDERATION OF A PORTRAIT OF A GALATIAN CHEF

Abstract

The Celts expanding from Germany to South France and Austria in the case of big tribea, settled in the alps in North Italy, region remains between Rhine river and Belgium in 2000 BC. They transferred Anatolia in manner of three branchs in 280s BC. Well built, powerfull Galations that are fighting as mercenary in Anatolia wars and having authentic martial arts, fought against Attalos and were defeated. Galatian sculpture group made in style of Baroque and crowned with triumph won against Galatian is quite impressive and significant. In this work, Galatians are going to be scrunitized in consideration of suicide sculpture after a Galation Chef killed his wife.

Key Words: Galatian, Pergamon, sculpture, The Galatian Chief

GİRİŞ

1. GALAT DÜNYASINA GENEL BİR BAKIŞ

Keltlere Helenler, Keltai veya Kelttoi; Romalılar, Galli adını vermişlerdir. Helenler, MÖ 278-277'de üç boy şeklinde Anadolu'ya göç ederek Halys Irmağı yayı içinde, Ankyra ve Pessinus bölgelerinde oturan Keltleri ise Galatai olarak adlandırmışlardır (Lequenne, 1991: VII).

Kelt dili konuşanlar günümüzde Avrupa'nın Atlantik kıyısıyla sınırlı kalsalar da MÖ 2000'de Güney Almanya'dan Doğu Fransa ve Avusturya'ya kadar yayıldıklarını ve büyük kabileler şeklinde Kuzey İtalya'daki Alpler, Pirene Dağları'yla Ren Irmağı arasında kalan alan ile Belçika'ya yerleştiklerini öğrenmekteyiz (Arslan, 2000: 6; Hatt, 1970: 128; Rankin, 1987: 9).

Herkynia'dan yola çıkan bir grup, Alpler ve Tuna Nehri'ni geçip güneye, Polonya'ya kadar ilerlemiştir. Bu bölgeye Gallicia adı verilmiştir. Batıya doğru giden diğer grup ise Ren, Mosella, Seine ve Lorie nehirlerini geçerek Pirene Dağları'na ve İber Yarımadası'nın ortalarına kadar yayılmıştır. Daha sonraları Atlantik kıyısını da ele geçirerek bir yandan güneye, Portekiz'e kadar ulaşmışlar; diğer yandan Britanya Adaları'na doğru göç ederek yerleştikleri yerlerin yerli halkıyla kaynaşmışlardır (Arslan, 2000: 7; Leguene, 1991: 1).

Bir Hint-Avrupa kavmi olan Keltler, Kuzey Avrupa'nın ilk yerli halklarından (Kaya, 2004: 124). MÖ 1000'den itibaren Fransa'nın güneyine yerleşerek oradan bütün Avrupa'ya yayılmışlardır (Arslan, 2000: 7). En erken tarihli bilgiler MÖ 6-5. yüzyıllarda yaşamış olan Antik Çağ yazarı Miletoslu Hekataios tarafından verilmiştir (Yanmaz, 2016: 44). MÖ 540-475 yılları arasında yaşamış Hekataios'un Yeryüzünün Tasviri adlı eseri kayıptır. Hekataios'un bu eserinden günümüze ulaşan Keltlerle ilgili bilgilerin yer aldığı iki fragmanından ilkinde Narbo adlı bir Kelt kentinden söz edilirken ikincisinde Phokaia kolonisi olan Massilia'nın (Marsilya) da yer aldığı Ligurların Güney Galya'daki bölgesinde olduğu kaydedilmiştir. Bu durum arkeolojik bulgularla da doğrulanmıştır (Arslan, 2000: 8). İkinci erken tarihli kaynağımız ünlü tarihçi Herodotos'tur. Ona göre Keltler, "İstros (Tuna) Irmağı'nın kaynağı yakınlarında, Pirene Dağları civarında ve Cebeli Tarık Boğazi'nin öbür yanında, Avrupa'nın en batısında" yaşıyorlardı (Kaya, 2005: 19).

Avrupa'daki üç ana Kelt kültürü Hallstatt, Urnfield ve La Tène'dir (Arslan, 2000: 7). MÖ 8. yüzyılda demirin kullanılmasıyla Hallstatt kültürü Orta Avrupa'da geniş bir alana yayılarak Yukarı Tuna bölgesinden Ren bölgesine ve Doğu Fransa'ya kadar uzanmıştır. Bu kültürün en belirgin yerleşim alanları ise Güney Almanya ile Ren Irmağı havzasıdır. Bir Helen (Phokaia) kolonisi olan Massilia'nın MÖ 6. yüzyılım ortalarında Wüttemberg, Baden, Burgundy, Vix bölgelerindeki Keltlerle ticaret ilişkileri vardı. Burada yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan prens mezarlarında bol miktarda bulunan Helen ve Etrüsk tarzı altın ve tunç eşyalardan Helen kültürünün Kelt aristokrasisi üzerindeki etkisi anlaşılmaktadır. MÖ 6. yüzyıldan sonra İber Yarımadası'ndaki arkeolojik buluntuların Urnfield kültürünün Rhon'dan (İsviçre) Katalonya'ya kadar yayıldığını göstermektedir (Arslan, 2000: 7).

Keltler, MÖ 5. yüzyıldan sonra eşleri ve çocuklarıyla doğuya ilerlemiş, Almanya ve Alp Dağları'nı geçmiş, Aşağı Tuna ülkelerini istila etmişlerdir. MÖ 5-3. yüzyıllarda Avrupa'da İkinci Demir Devri olarak adlandırılan La Tène Devri'nde, Keltlerin hem İtalya'yı hem de Balkanlar'ı istila ettikleri bilinmektedir (Arslan, 2000: 8).

Helenlere göre, "Galyalılar Gea'nın çocukları Titanlardan en son doğanlardır. Tanrılara karşı savaşmak için ortaya salınmışlardır. Şeytanın çocukları olarak adlandırılan bu Galatlar korkunç hayvanların yaşadığı, ne bir çiçek ne de meyvelerin bulunduğu oldukça soğuk ülkelerin cehennem zebanileriydi. Apollon'un seçtiği ve ölümsüzlerin güzel ülkesi, Hyperborea'ya insanların girmelerini önlerlerdi. Helios'un her kış Yunanistan'ı mateme boğarak gittiği ülkenin bekçileriydi" (Lequenne, 1991: 56). Çünkü Keltlerin dağlık, sert, yüksek, sulak yerlerde oturan ve büyük iklim farklılıkları gösteren bölgelerde yaşayan insanlara özgü iri, dayanıklı yapıları; cesur hatta bir nevi vahşi doğaları vardı. Pausanias'a göre Keltler, "Avrupa'nın kuzeydoğusunda, büyük denizin kıyılarında, topraklarından Eridonos Irmağı geçen, gemiyle gidilmeyecek kadar uzak bir bölgede yaşarlardı (Pausanias, akt. Johnes: I-V). Keltlerin yaşadıkları bölgeler, antik yazarlar tarafından 'dünyanın öbür ucu' olarak adlandırılmıştır" (Arslan, 2000: 51).

Helenler, Keltlerden Galatai adıyla söz etmişlerdir. Bu ad Gal ve Keltos sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuş olabilir. Bazı araştırmacılara göre, Keltler topraktan doğdukları için (Grekçede Gae, Gae-Then) veya horoz gibi çabuk kızan, Apollon'un öfkeli bekçileri olduklarından (Galaxias "süt yolu, Samanyolu") onlara bu ad verilmiştir. Bu adın eskiçağ giz bilginlerine göre simge olarak bir anlamı vardı çünkü süt (gala), döne döne düşen, burma şeklinde fişkıran anlamlarıyla hayatın en eski kökenli dinamizmini simgelemekteydi (Lequenne, 1991: 56).

Galatlar, MÖ 280 yıllarında Balkan Yarımadası'nı istila ve talan ederler. İlk önce doğuya ilerlemiş, bir taraftan da Güney Almanya ve Alp Dağları üzerinden İtalya'ya girmiş ve Romalıları büyük yenilgiye uğratmışlardır. Değişik kollardan hareket eden bu savaşçı halk topluluğunun bir boyu da Aşağı Tuna ülkelerini istila eder. MÖ 333 yılında, kuzeyde bir set vazifesi gören Lysimakhos Devleti'nin (MÖ 323-281) yıkıldığını duyunca güneye doğru ilerlemeye başlayarak Trakya'ya girerler ve orada üç kola ayrılırlar.

Birinci kol Makedonya'yı işgal eder (Mitchell, 1993: 13). Bunlara karşı durmaya çalışan Makedonya ordusunun darmadağın olması ve Lysimakhos'un ölümünden sonra, ordu tarafından Makedonya ve Trakya kralı olarak tanınan Ptolemaios Keraunos'un savaş alanında öldürülüp başının kesilerek bir Galat mızrağına geçirilmesi üzerine ülkede tam bir anarşi hüküm sürmeye başlar. İkinci Galat kolu, Brennos'un önderliğinde Yunanistan'a girince bu tehlike karşısında Orta Yunanistan'daki şehir devletleri birleşerek Galatlara karşı güçlü bir savunma oluştururlar. Brennos, Termopylai'den geçerek Orta Yunanistan'ı yakıp yıkmış fakat Kos Adası'nda (İstanköy) bulunan bir yazıttan anlaşıldığına göre, Delphoi'yi işgal edip Delphoi Apollon Tapınağı'ndaki hazineleri yağmalamayı başaramayıp bir süre sonra da kuzeye çekilmek zorunda kalmıştır. Brennos, ordusu ile birlikte Delphoi'yi terk ettikten sonra Pausanias'a göre saf şarap içerek (Pausanias, akt. Johnes, 1991: 8; 1935: I-V); Diodoros'a göre, saf şarap içtikten sonra intihar etmiştir (Diodoros, akt. Lequenne, 1991: 56). Belki de Apollon, kehanetin dediği gibi tapınağını koruyordu. Helenistik kurtuluşun bir hatırası olmak üzere, bu savunmada büyük bir yararlılık gösteren Aitolialıların girişimiyle Delphoi'de Soteria (kurtuluş) adını taşıyan bir bayram yapılmasına karar verilmiştir (Kaya, 2004: 36-39).

Galatların üçüncü kolu ise Trakya'yı işgal edip yağmalamış ve ülkenin kıyı şehirlerini büyük tahriplere uğratmıştır. Birçok Galat kabilesinin Trakya'da Tyllis veya Tylos Devleti'ni kurdukları sırada, Makedonya tahtına geçen Demetrios oğlu Antigonos Gonatas (MÖ 277-239), MÖ 227 yılında Lysimakheia şehri yakınlarında Güney Galatlara karşı mutlak bir zafer kazanmıştır. Bütün Yunan dünyası tarafından sevinçle karşılanan bu zafer, Antigonos'un Makedonya tahtına çıkmasını sağlamıştır (Arslan, 1990: 50; Mitchell, 1974: 1).

Galatların bir kısmı, daha sonra Trakya'nın kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle, Anadolu'nun verimli toprakları ve zengin kentlerinin cazibesine kapılıp Çanakkale Boğazı'nı (Hellespontos) geçmeye karar verir. Bu Galatların bir bölümü Leonnorios komutasında, diğer bölümü ise Lutturios komutasında bulunmaktaydı. Bu iki Galat beyi buradan Anadolu'ya geçiş konusunda anlaşamadıkları için sadece Luturios komutasındaki Galatlar, Çanakkale Boğazı yoluyla Anadolu'ya geçmişlerdir. Bu sırada Bithynia Kralı I. Nikomedes, Suriye Kralı I. Antiochos'a bağlı olan kardeşi Zipoetas'ın isyanı nedeniyle zor bir durumdaydı. Nikomedes, MÖ 278-277'de Galat Beyi Leonnorios'la bağlantı kurarak kendisine yardım etmesi karşılığında İstanbul Boğazı'nı geçmeleri konusunda yardımcı olabileceğini söyleyerek Galatları Anadolu'ya davet etmiştir (Heinen, 1984: 422-423; Arslan, 1990: 55).

Galatlar, Anadolu'ya geçtikten sonra, üç boy veya ethnos olarak karşımıza çıkarlar: Tolistobogiler, Tektosaglar ve Trokmeler. Hepsinin yerleştiği ve sonradan Galatia adını alacak olan ülke, batıda Frigya, doğuda ise Kappadokia'nın bir kısmını kapsıyordu.

Yukarı Frigya; Frigya kühahının, Tanrıların anası Kybele'nin ülkesidir. "En aşırı özgürlüklerin, en kötü büyülerin ülkesi. Burada Ana Tanrıça kültünün büyük şenlikleri, paganizmanın hızlı evrimi üstünde büyük etki gösterecektir. Başşehir Pessinus'un büyük mabedinde, gökten düşmüş olan taş, yani git gide daha çok tapılan Siyah Hanım bulunuyordu. Yukarı Frigya ve kutsal kenti, tam en mistik Kelt koluna, gizli şeylere çok meraklı olan Tolistobogiler'e düşmüştü" (Leguenne, 1991: 56).

Trokmelere düşen Kappadokia bölgesi, çok sert töreleri olan dağlık bir ülkeydi. Burası İran'ın oldukça dindar adamlarının, Maguşların eski Hint-Ari dini Mazda-Mitra'ya inananların geleneksel sığınma yeri idi (Lequenne, 1991: 56-57).

Bu üç Kelt kolunun her biri dört kabilelik bir tetrarkhi oluşturuyordu. Hepsi on iki kabile oluyordu. Her bir kabileyi Rix (Keltçe "kral"), bir yüksek yargıç ve bir askeri şef yönetiyordu. Krallık yetkisi ile adli ve idari görevler birbirlerinden ayrılmışlardı. Bu örgütün tümü, daha sonra Grekçede Koinon Galation adını alacak olan birbirine çok sıkı bağlı bir federasyon meydana getiriyordu. Kabileye, aileye, aile reisine ve aynı zamanda kişisel üstünlüklere "örneğin; askerlik yeteneklerine, güzel söz söyleme yeteneğine" dayanan demokratik bir sistemdi (Arslan, 2000: 51).

Galatlar, Anadolu'ya geldikten sonra öncelikle I. Nikomedes'in Bithnia'nın tek hâkimi olmasını sağlamıştır. Daha sonra Pontos Kralı Mithridates I. Ktistes için paralı asker olarak Mısır Kralı Ptolemaios II. Philadelphos'a karşı Paphlagonia'da savaşmış ve Mısır ordusunu bozguna uğratarak I. Mithridates'in Pontos Bölgesi'ndeki egemenliğini pekiştirmişlerdir. MÖ 240-239 yıllarında Antiochos II. Hieraks'ın ordusunda, Seleukos Kralı II. Kallinikos'a karşı paralı asker olarak savaşmış ve Antiochos Hieraks'ın Anadolu'nun büyük bir bölümünü egemenliği altına almasını sağlamıştır (Mitchell, 1993: 15). MÖ 218 yılında ise Pergamon Kralı Attalos I. Soter daha önce Seleukos Generali Akhaios karşısında kaybettiği toprakları geri almak için Trakya Bölgesi'ndeki Kelt kökenli Aigosages'i topraklarına davet etmiş ve onların sayesinde bu toprakları geri almıştır (Kumandaş Yanmaz, 2016: 716-737).

MÖ 2. yüzyılda Pergamon Krallığı'nın çok güçlendiğini gören Roma, Galatlar'ı bu krallığa karşı kıskırtmıştır. I. Attalos (MÖ 241-197), Galatlarla savaşıp onları yenmeyi başardıktan sonra "kral" unvanını kullanmaya başlamıştır. Bu zafer, Pergamon Krallığı'na güç ve prestij kazandırmıştır (Nieuwkoop, 2012: 8-13; Gates, 2003: 292; Spivey, 1997: 360-363).

2. Pergamon Heykeltıraşlığı İçinde Bir Galat Şefinin Portresi

Helenistik Dönem, Yunan heykel sanatının doruk noktasıdır. Helenistik heykeltıraşlıkta portrecilik, barok üslup ve günlük hayata ilişkin gerçekçilik gibi özelliklerle karşılaşılır. Bu dönemde yapılan heykeller kral, şehir yönetimi ya da varlıklı kişiler tarafından yaptırılırdı. Heykellerin yapılış amaçlarının altında dini, sosyal ve siyasi propaganda yatmaktaydı. Bu heykellerin bir amacı da belli bir olay ve tarihsel durumla ilgili olmasıydı. Krallıkla birlikte gelişen saray kültürü, sarayın gereklerine göre eserlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde krallar, gösteriş ve karmaşaya meyillidirler. Bundan dolayı, süslü ve abartılı insan vücutları ortaya çıkmıştır. Hareketli, muhteşem duruşlu kadın ve erkek heykelleri sakin ve durağan anlatımların yerini almıştır (Turani, 2003: 177).

MÖ 4. yüzyıldaki heykeltıraşların yumuşak ten ifadesi anlayışının Helenistik dönemdeki heykellerde adale abartması ile pekiştirildiği görülmektedir. Vücuttaki hareket ve adale abartısı anlayışı, Pergamon heykeltıraşlık atölyesinin yüksek rölyeflerinin ve yontularının nasıl ortaya çıktığını açıklamaktadır. Böylece barok stilin kendiliğinden doğup geliştiği de görülmektedir. Heykel sanatının figürleri gösterişli, kitlenli, parçalı, atletik, adaleli ve kuvvetli gösterilmiştir (Turani, 2003: 180). Helenistik heykel, klasiğin tanrısal ve sakin insanını değil; onun bütün hırçınlığını, asabiyetini, şiddetini ve ihtirasını göstermektedir. Bu anlayıştaki heykellerin hareketlerinin tiyatral bir şekilde işlendiği görülmektedir. İntihar Eden Galyalı figürü MÖ 3. yüzyılın tüm özelliklerini taşımakta ve natüralist bir ifade kazanmaktadır. Heykellerdeki iki ayağın üzerinde yükselişler, hamleler, iç dünyanın yüze yansması, insan iç dramının portreler şeklinde gösterilmesi Helenistik barok ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Turani, 2003: 177).

Orta Helenistik Dönem, MÖ 250-160 arasına tarihlenir ve bu dönemde Attaloslar yönetimindeki Pergamon okulunun barok stilin hâkimiyeti söz konusudur. Pergamon okuluyla ön plana çıkan barok stil, Doğu Yunan kentlerinde ve Rhodos'ta da yaygın olarak görülmüştür (Bieber, 1881: 6). Antikçağ heykelinde tiyatral dışa vurumun ve ifadeciliğinin en güçlü örnekleri, Pergamonlu heykeltıraşlar tarafından yaratılmıştır.

Helenistik dönem ile birlikte Batı Anadolu'daki güç dağılımının değişmesi üzerine Pergamon ön plana çıkmaya başlamıştır. Philetairos'un Pergamon'a kazandırdığı yüklü miktardaki para, kentin gelişmesine ve heykeltıraşlık açısından bir merkeze dönüşmesine önemli katkı sağlamıştır. Pergamon krallarının Galatlar üzerinde kazandığı zaferler ile Helenistik krallıklar arasında öne çıkan Pergamon'da Zeus Altarı ve Galat zaferleri sonrasında yapılan heykel grupları dönemin heykeltıraşlık eserlerini oluşturmuştur (Bağdatlı, 2009: 41). Pergamon sanatının gelişimine bakıldığında I. Attalos'un Galatlara karşı kazandığı zaferin ardından MÖ 228-223 arasındaki dönemde Galat anıtlarını diktirmesi, Pergamon'un Helenistik sanatının ilk adımlarıdır (Pollitt, 1988: 83; Richter, 1951: 26; Mandel, 2007: 167-169). Bu andan itibaren kent, MÖ 3. yüzyılın sonu ve MÖ 2. yüzyılın ilk yarısında Batı Anadolu'daki en önemli sanat merkezi durumuna gelmiştir. Galat eserlerine bakıldığında zaferin büyüklüğü oranında heyecanın vurgulandığı, ilk olarak figürlerin anıtsal boyutta ve barok tarzın ilk işlendiği eserler arasında yer aldığı görülmektedir (Bağdatlı, 2009: 42).

Zeus Altarı'ndaki yenilen devlerle Galat figürleri arasında benzerlik söz konusudur. Bu heykeltıraşlık atölyesinden çıkan eserler, dönemin özelliklerini taşımakla birlikte oldukça etkileyici olması ve barok tarzda işlenmesiyle dikkati çekmektedir.

Helenistik Galatları gösteren biri çok büyük ölçekli diğeri normal ölçülerdeki insan figürünün üçte ikisi büyüklüğünde iki kopya serisi, Pergamon Attalosları'na ait iki adak grubunda görülen figürleri büyük oranda taklit etmektedir. Bu iki grup kopyaya Büyük ve Küçük Galatlar denilmektedir. Bunlar aynı zamanda belli bir Helenistik krallığa ait olduğu sanılan tek önemli eser grubudur. Gruplardan birinde hem tarihi hem de mitolojik figürler bulunmaktadır (Smith, 1991: 103).

Attalos'un MÖ 230'da Galatlara karşı kazandığı zafere ithafen bu adak anıtları edebi kaynaklardan ve Pergamon'daki yazıtlı kaidelerden bilindiği kadarıyla hem Pergamon'da hem de Atina'daki Akropolis üzerine dikilmişlerdir. Kopyalar bu kaybolmuş eserlerle ilgili olmalıdır. Gerekli edebi metinlerin referansları Plinius, Pausanias, Plutarkhos ve Diodoros'tur. Pausanias, Atina Akropolisi'nin güney duvarında Attalos'un devlerin efsanevi savaşının, Atinalıların Amazonlarla savaşının; Marathon'da Perslere karşı yapılan savaşın; Mysia'da Galatların yok edilişlerinin sahnelerini yaptırdığını ve her heykelin yaklaşık 90 cm olduğunu söyler. Küçük Galatlar, Pausanias'ın belirttiği devasa boyutlar ve tarif ettiği dört konu sebebiyle Atina Akropolisi'ndeki Attalos Anıtı'yla bağdaşmaktadır (Smith, 1991: 103).

I. Attalos, Galatları MÖ 230 yılında gerçekleştirilen savaşlarda yenmiştir. Pergamon, bu dönemden sonra Helenistik dünyada yerini almıştır. Bu zaferler, birtakım adak yontularıyla kutlanmıştır. "Ludovisi" heykel grubu da bu yontulardandır. Ne yazık ki günümüze kadar gelemeyen ve orijinali muhtemelen bronzdan olan Roma Dönemi kopyasından tanıdığımız bu eserin yazılı heykel kaidelerinden dolayı Helenistik bir eser olduğu anlaşılmaktadır (Smith, 1991: 104). Eser, 1623'te Roma'daki Ludovisi Villası'nda bulunduğundan bu esere "Ludovisi Grubu" denilmiştir. Bu heykel grubu, günümüzde Roma Ulusal Müzesi'nin bir parçası olan Palazzo Altemps'te bulunmaktadır. Heykel, beyaz mermerden yapılmış olup yüksekliği 2 metre 11 santimetredir (Nieuwkoop, 2012: 1-13).

Büyük Galatlar Anıtı'nın orta parçası Ludovisi Grubu, I. Attalos'un, savaşçı bir kavim olan Galatlara karşı

kazandığı zaferi kutlamak ve kalıcılaştırmak nedeniyle yaptırdığı Galat heykellerinin en etkileyicilerinden biridir. Aynı zamanda Pergamon heykeltıraşlığının muhteşem yaratılarından olan ve barok tarzda oldukça estetik yapılmış heykelde birçok altyazıyı okumak mümkündür. Helenistik Dönem’de heykellerin portre özelliği kazandıkları görülür (Turani, 2003: 177). Ludovisi Grubu’nda (Resim 1) Galat şefinin yüz ifadesindeki acı, gurur, öfke ve hüzün gibi birçok karışık duyguyu izleyicinin hissetmemesi ve ondan etkilenmemesi mümkün değildir.

Dağlık bölgelerde yaşamaya alışmış olan Galatların sağlam yapıları, farklı iklim koşullarına kolaylıkla uyum sağlamalarını sağlamıştır (Gürgen, 2019: 235). Fiziksel olarak uzun boylu, açık tenli, renkli gözlü, sarışın ya da kızıl olan Galatlar (Arslan, 2000: 55; Kumandaş Yanmaz, 2016: 716-737) oldukça dayanıklı, güçlü ve cesurlardı. Geleneklerine bağlı ve çok iyi savaşçı olmalarının yanında genellikle girdikleri savaşlarda zafer elde ettikleri için uğradıkları her yenilgi onlarda tarif edilemez bir acı, hüzün, hayal kırıklığı ve utanca yol açardı. Ayrıca Galatlar, savaşa giderken kadınları ve çocuklarını da yanlarına alırlardı ve savaş sırasında ritüel danslarını yaptıktan sonra yiğitçe savaşlırdı. Vücutlarından kanlar akması onlar için bir onurdu. Yaralanmadıkları zaman da kendi silahlarıyla vücutlarını deşip kanatırlardı (Lequenne, 1991: 58).

Büyük Galatlar Anıtı’nın orta kısmına ait ünlü Ludovisi Grubu’nun bir piramide benzeyen kompozisyonu, birçok görüş açısına sahiptir. Baş, vücut ve giysi son derece yalın olmasına karşın duruş, el hareketleri, ölçek ve kompozisyon barok karakterdedir (Smith, 2002: 104). Bu heykelde ilk dikkati çeken şey heykelin başıdır. Kaşları, gözleri, burnu, yanakları, çenesi, ağzı ve dudakları mükemmel Helenistik özellikler taşımasına rağmen yine de Helenistik değil, tümüyle Galyalı özellikler taşımasıyla heykelin etnik kökeni vurgulanmıştır. Helenistik Dönem’e kadar heykel sanatı, bireye özel olanla bu kadar ilgilenmemiştir. İntihar Eden Galyalı’ya bakıldığında bir yandan Yunan sanatının kahraman çıplaklığı yansıtılmış, öte yandan da bu figür bıyıklı işlenmiştir. Bıyıkların çalışılması, bireysel olanın betimlenmesine örnek teşkil etmektedir (Huntürk, 2011: 111). Helenistik Dönem ve Roma Dönemi heykelleri -Büyük İskender gibi- nadiren bıyıklı verilir (Nieuwkoop, 2012: 6-13). Ludovisi Galat’ı daha ağır oranları, geniş omuzları ve karemsi geniş yüzüyle yaşlı ve yüksek mevkili bir figürü canlandırmaktadır (Smith, 2002: 104). Yontudaki Galat, bir kolye ve krali fibulayla tutturulan bir pelerin (toga) (Nieuwkoop, 2012: 6-13) takmak dışında çıplak işlenmiştir (Smith, 2002: 104). Figürün saçları Diodoros’un anlatımındaki saç tipine benzemektedir. Diodoros’a göre “Galatlar, vücutça uzundur ve kabarık kasları vardır (bkz. Resim 2). Saçlarını her zaman kireçli su ile yıkarlar ve alınlarından yukarı sıvarlar. Bu sebeple Satyrler’e ve Panlar’a benzerler. Saçlarının ağır, taranmamış hali neredeyse bir atın yelesi gibidir. Bazıları sakallarını keser bazıları ise bir miktar bırakır. Soylu olanları yanaklarını tıraş ederler ama bıyıklarını dudakları kaplayıncaya kadar uzatırlar” (bkz. Resim 3) (Diodoros, 1935: XII; akt. Smith, 2002: 103)

Eşiyle birlikte işlendiği yontuda düşmanın eline geçmemesi için önce karısını sonra da kendisini öldüren Galat şefi, gururlu bir ifadeyle bu eylemi gerçekleştirmektedir. Sağ eliyle kısa kılıcını vücuduna saplarken sol eliyle de karısının cansız bedenini tutan figürün kol kasları belirgin bir şekilde işlenmiştir (bkz. Resim 4) (Nieuwkoop, 2012: 1-13). Şefin kılıcı vücuduna saplaması eylemi de oldukça etkileyici bir şekilde işlenmiştir (bkz. Resim 5).

Keltlerde şef veya kral, giriştikleri bir işin başarısına kendi bedenleriyle kefalet ederdi. Bu durum dinamizmi, mistik atılımı, kabilenin verimliliğini simgelerdi. Bir şefin kabile veya ordusunu kurtarması için kendini feda etmesi sık görülen bir eylemdi. Romalılar bu eyleme devotio derlerdi (Lequenne, 1991: 27). Muhtemelen, Ludovisi Anıtı’ndaki Galat şefinin eylemi, bunu gerçekleştirme anıdır.

Gruptaki kadın figüre baktığımızda mükemmel yüz oranları cansız bir ifadeye sahiptir ve saçlar, erkeğin saçlarından biraz daha uzun ve hafif kıvrıkcık işlenmiştir. Erkeğin sol eliyle tutulmuş cansız bedeni, yere doğru sarkan kolları ve yine cansızlığı ifade eden bacaklarıyla oldukça duygusal ve dokunaklı bir görüntü vermektedir. Kadın, bir Helen ya da Romalı olmamasına rağmen bir toga giymektedir. Dizlerinin üzerine kadar uzanan bu toga, muhteşem ve ayrıntılı kıvrımlarla işlenmiştir (bkz. Resim 6) (Nieuwkoop, 2012: 6-13).

Anıttaki yontunun konusu, yenik düşmüş ancak gururlu düşmanın kahramanlığıydı. Bundan dolayı galip gelen tarafın gösterilmesi saygısızlık olurdu. Çünkü Galatlar, gerçekten çok güçlü bir ittifaktı ve genellikle içinde bulunduğu ordunun kazanmaması pek mümkün değildi. İşte tam da bundan dolayı Attaloslar haklı olarak bir yandan bu zaferle gururlanıyor ve yenilmez düşmanını yenerek ne kadar önemli bir başarı elde ettiğini haykırmak istiyor, diğer yandan kendi gücünün propagandasını yapıyordu. Lequenne, Galat’lar adlı kitabında “Şanlı bir geçmişin ağırlığı altında ezilen Grek’ler kendi zayıflıklarını örtmek için düşmanı büyütme git gide daha çok kullanmışlardır (Lequenne, 1991: 42)” demiştir. Pergamon Krallığı da Grekler gibi düşmanları olan Galatları -güçlü bir düşmanla karşı karşıya olmaları konusunda haklı olsalar da- olduğundan büyük göstermiş ve bu zaferin anısına anıtlar dikerek zaferlerini taçlandırmışlardır.

Attalos, düşmanına hem hayranlık duymakta hem de ne kadar güçlü ve yenilmez bir düşmanı alt ettiğini ve onların Küçük Asya’ya yayılmalarını engellediğini ifade ederek gücünü adeta herkese göstermek istemektedir (Diakov-Kovalev, 1987/2008: 434). Bu iki nedenden dolayı olsa gerek, bu heykel grubunda

galip taraf işlenmemiştir. Konu; gururlu, soylu fakat yenilgiye uğramış düşmanın kahramanlığıydı ve kazanan tarafın gösterilmesi doğru olmazdı. Helenistik gruplarda genellikle konunun ayrıntılı kısmı sahnede gösterilmez, bu bölüm izleyicinin hayal gücüne bırakılırdı. Bu grupta seyirci, dolaylı olarak galip tarafın rolünü üstlenmiştir ve bu heykeltıraşlık eserine bakarken adeta hayranlıkla ve korkuyla karışık bir saygı duymaktadır (Smith, 2002: 103).

Yunan mitolojisinde geçen biçimsiz, tehlikeli yaratıklar olan ve canavara benzeten Gigantlar, düzeni tehdit eden, kaos yaratan kötü niyetli tanrılar olarak geçer. Aslında Gigantlarla tanrıların savaşı, bir nevi var olan düzeni koruma ve kaosun oluşumunu engelleme çabasıdır. Bundan dolayı Yunan dünyasında düşmanı Gigantlara benzetmek, onlara karşı kazandıkları zaferleri kutlamak, bu zaferler için anıtlar dikmek politik bir gelenek olmuştu (Nağış, 2007: 75). Bir başka deyişle Gigantları yenmek tanrılar seviyesine yükselmek demektir. MÖ 3. yüzyılda Atinalıların Perslere karşı yaptığı savaşlar, bir kahramanlık hikâyesine dönüşmüştür. Bu durumu anlayan Attaloslar, Galatlara karşı kazandıkları zaferlerini de aynı seviyeye yükseltmiş ve bu dönemde Pergamon, Atina'nın yerini almıştır. Böylece Pergamon Helenizmin ve uygar dünyanın koruyucusu görevini üstlenmiştir (Smith, 2002: 104).

MÖ 2. yüzyılın ortalarında Pergamon Kralı III. Atallos, krallığını Roma'ya bırakmış (Diakov-Kovalev, 1987/2008: 435) ve böylece Roma'yla siyasi ve kültürel bağlarının devamlılığını sağlamıştır. Attaloslardan sonra Romalılar da Galat sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunu çözmek için Julius Caesar, bir yandan Galyalıların sorun çıkarmasından dolayı savunma ve önlem olarak diğer yandan da hem borçlarını silmek hem de siyasi kariyerini canlandırmak ve itibar kazanmak için -çünkü Roma Cumhuriyeti için "itibar" medeni dünyanın merkezi demektir- Galyalıları üzerine seferler düzenlemiş ve MÖ 52'de Alesia Savaşı'nda elde ettiği zaferle Roma'nın tek hâkimi olmuştur (Caesar, Commentarii de Bello Gallico. akt. Nieuwkoop, 2012: 9-13). Romalılar, Galatlar üzerindeki zaferlerini muhtemelen Attalosların zaferleriyle birleştirmek amacıyla Helenistik Dönem'de işlenen heykel grubunun Roma Dönemi kopyasını yaparak onları propaganda aracı olarak kullanmıştır (Gardner, 1983: 16-19; Nieuwkoop, 2012: 9-13). Bu yaklaşım, Pergamon ile Roma arasında ideolojik ve siyasi bağların sanatsal ve kültürel açıdan klasik anlamda devam ettiğini göstermektedir (Spivey, 1997: 363).

SONUÇ

MÖ 2000'lerde Güney Almanya'dan tüm Avrupa'ya yayılan ve MÖ 278-277 yıllarında Bithnia Kralı I. Nikomedes tarafından Anadolu'ya davet edilen Hint-Avrupalı savaşçı bir kavim olan Galatlar, Anadolu'ya geldikten sonra buradaki siyasi dengeleri bozmuştur. Helenistik Dönem'de orijinali, Roma döneminde de kopyaları yapılan bu savaşçıların düşmanlarını yenseler de onlara yenilseler de galipleri tarafından heykellerinin dikilmesi, düşmanlarının onlara karşı hem korku hem garip bir saygı hem de bu denli güçlü bir düşmanı yendikleri için gurur duyduklarını göstermektedir. Fakat savaş sanatında iyi olan Galatlar, kültürel anlamda MÖ 3. yüzyıldan 1. yüzyıla kadar önce Helen daha sonra da Roma kültürünün askeri yapısının etkisinde kalmış ve bu kültürü önemli oranda benimsemişlerdir. Bu yönüyle bakıldığında sanatta klasik anlamda Pergamon ve Roma arasında siyasi ve ideolojik bir kültürel devamlılığın söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

Galatlar üzerinde kazandığı zaferler ile gücünü pekiştiren Pergamon Krallığı'nın Galat zaferleri sonrasında Pergamon'da diktirdiği heykel grupları, Pergamon atölyesinin başarılı sanatçıları tarafından etkileyici, dinamik ve tiyatral dışavurumcu bir şekilde Helenistik Dönem'in barok tarzını yansıtır. Özellikle Galat yontu grubundaki figürlerle Zeus Altarı'ndaki devler arasında bir benzerlik ilişkisi kurulmuştur. Bunlar Pergamon atölyesinin başarılı çalışmalarıdır. İntihar Eden Galatlı'nın dinamik ve zor hareketleri ile bir koluyla tuttuğu karısının cansız bedeni arasında durgunluk ve hareketlilik açısından adeta bir duygu fırtınası yaratılmış, heykel sanatında birtakım zor ve karmaşık hareketler dizisi meydana getirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Helenistik Dönem'de yeni bir akımın oluşturulduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Caesar, C. Julius. *Commentarii de Bello Gallico*.

Diodoros Siculus, (1935). *Bibliothekes Historikes* (Diodoros Of Sicily, Translated By C. H. Oldfather), Vols. I-XII, Ed. E.H. Warmington, Loeb, London.

Pausanian Description of Greece, (1918-1935). With an English Translation by W. H. Jones. I-V. London, New York, (The Loeb Classical Library).

Modern Kaynaklar

Arslan, M. (1990). *Galatya Krallığı ve Roma Dönemi Şehir Sikkeleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Arslan, M. (2000). *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bağdatlı, F. (2009). *İÖ. 3.yy'da Batı Anadolu Ve Adalarda Heykeltıraşlık Faaliyetleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.

Bieber, M. (1981). *"The Sculpture of the Hellenistic Age"*, New York. (Revised Edition).

Diakov, V.-Kovalev, S. (2008). *İlkçağ Tarihi I*, (Çev. Ö. İnce). İstanbul: Yordam Kitap. (Özgün Çalışma 1987.)

Gardner, J.P., (1983). *The Conquest of Gaul: Revisited Edition*. London: Penguin Books Ltd.

Gürgen, İ. (2019). *Galatların Anadolu'ya Geçiş Süreci ve Bithynia İle İlişkileri* CBU Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:17, Sayı:3, Eylül 2019, 234-245.

Hatt, J.J. (1970). *Celts and Gallo-Romans. The Ancient Civilization Series*. Transl. by J. Hogarth London 1979.

Heinen H. (1984). *"The Syrian-Egyptian Wars and the New Kingdoms of Asia Minor"*, CAH VII,1,412- 45.

Huntürk, Ö. (2011). *Heykel ve Sanat Kuramları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Kaya, M. A. (2004). *"Anadolu'da Keltler"*, Toplumsal Tarih, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kaya, M. A. (2005). *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir: İlya Yayınevi.

Kumandaş Yanmaz, H. (2016). *"Galatlar ve Galatia Bölgesi Pessinus Darplı Sikkelerinde Galatların İzleri"*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.9, Vol.9, 44, 716- 737.

Lequenne, F. (1991). *Galatlar*, (Çev. S. Albek). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Mandel, U. (2007). *"Räumlichkeit und Bewegungserleben Körperschicksale im Hochhellenismus (240-190v.Chr.)"*, Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst III, Hellenitische Plastik (ed.P.C.Bol), s. 103-188, Abb.129-173, Mainz.

Mitchell S. (1974). *The History and Archaeology of Galatia*, Oxford.

Mitchell S. (1993). *Anatolia: Land, Man And Gods In Asia Minor (Vol. I): The Rise Of The Church (Vol. II)*, Oxford.

Nağış, M. (2007, Eylül), *Şeytanın Tahtı Pergamon Altarı*. Aktüel Arkeoloji, 2,74-76.

Nieuwkoop, M.V. (2012). *The Galatian Suicide "Unravelling The Ludovisi Gaul Killing Himself And His Wife"*, Leiden University, Faculty Of Archaeology, Leiden.

Pollitt, J.J. (1988). *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge.

Rankin, H. D. (1987). *Celts and Classical World*, London.

Richter, G.M.A. (1951). *Three Critical Period in Greek Sculpture*, Oxford.

Smith, R.R.R. (2002). *Hellenistic Sculpture*, (Çev. A. Yoltar Yıldırım), İstanbul: Homer Kitabevi.

Spivey, N. (1997). *Greek Art*. London: Phaidon Press Limited.

Tanner, J. (2006). *The Invention of Art History in Ancient Greece: Religion, Society and Artistic Rationalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turani, A. (2003). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Elektronik Kaynakça

<https://alchetron.com/Ludovisi-Gaul>

<https://alchetron.com/Ludovisi-Gaul>

<http://open.conted.ox.ac.u>

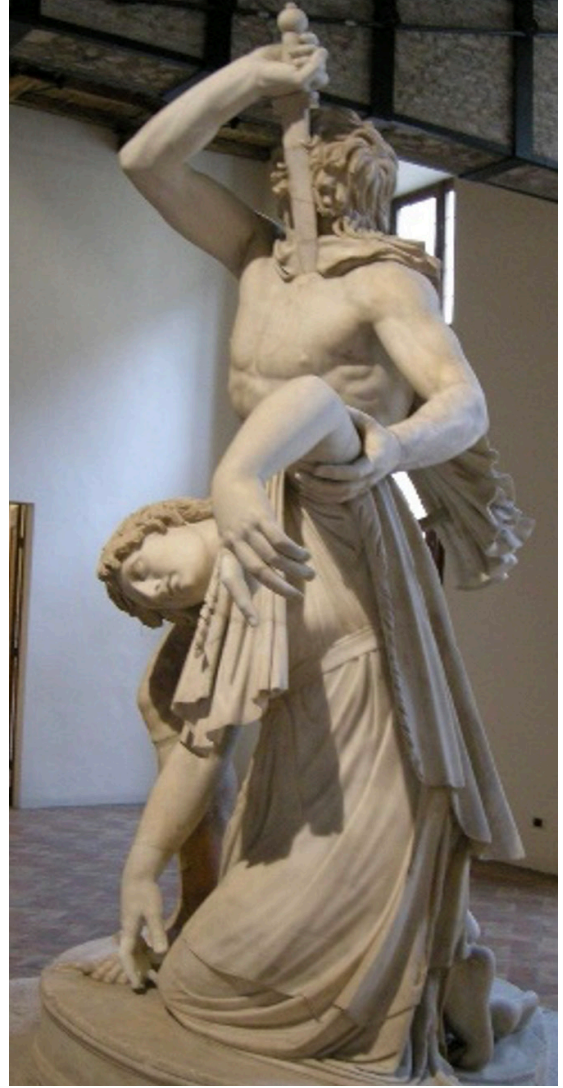
RESİMLER

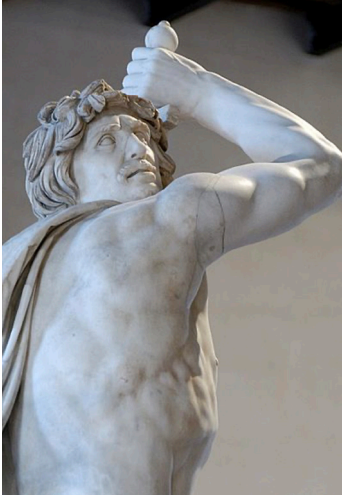
Resim 1. İntihar Eden Galyalı ile Eşi. (Nieuwkoop, 2012).

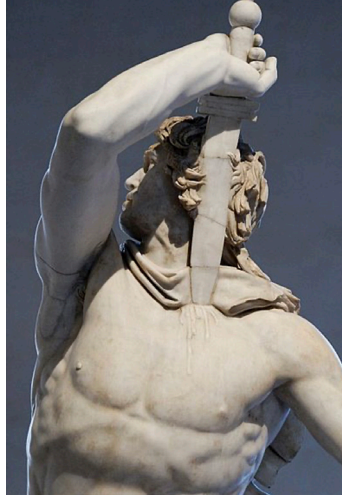
Resim 2. İntihar Eden Galyalı ile Eşi. (Nieuwkoop, 2012).

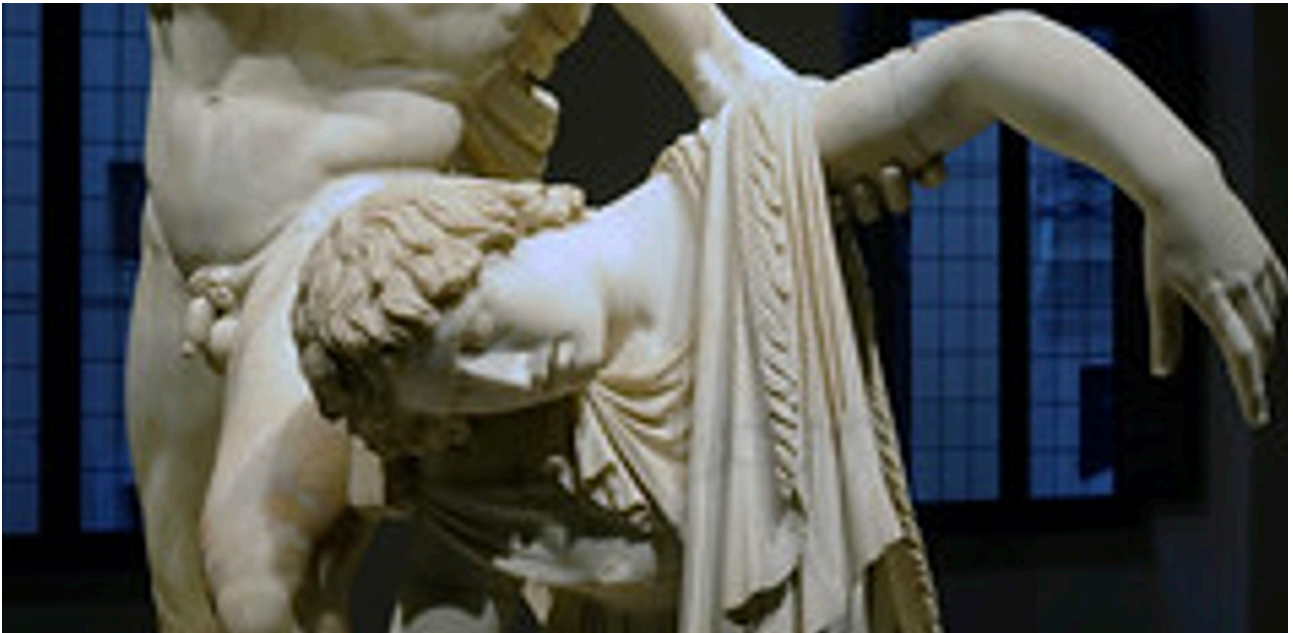
Resim 5. İntihar Eden Galyalı ile Eşi. (Nieuwkoop, 2012). (<https://alchetron.com/Ludovisi-Gaul>).

Resim 3. İntihar Eden Galyalı, detay. (Nieuwkoop, 2012).

Resim 4. İntihar Eden Galyalı, detay. (Nieuwkoop, 2012).

Resim 6. İntihar Eden Galyalı'nın Eşi. (Nieuwkoop, 2012). (<http://open.conted.ox.ac.uk>).